

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV GURUHLARNI TASHKIL ETISH

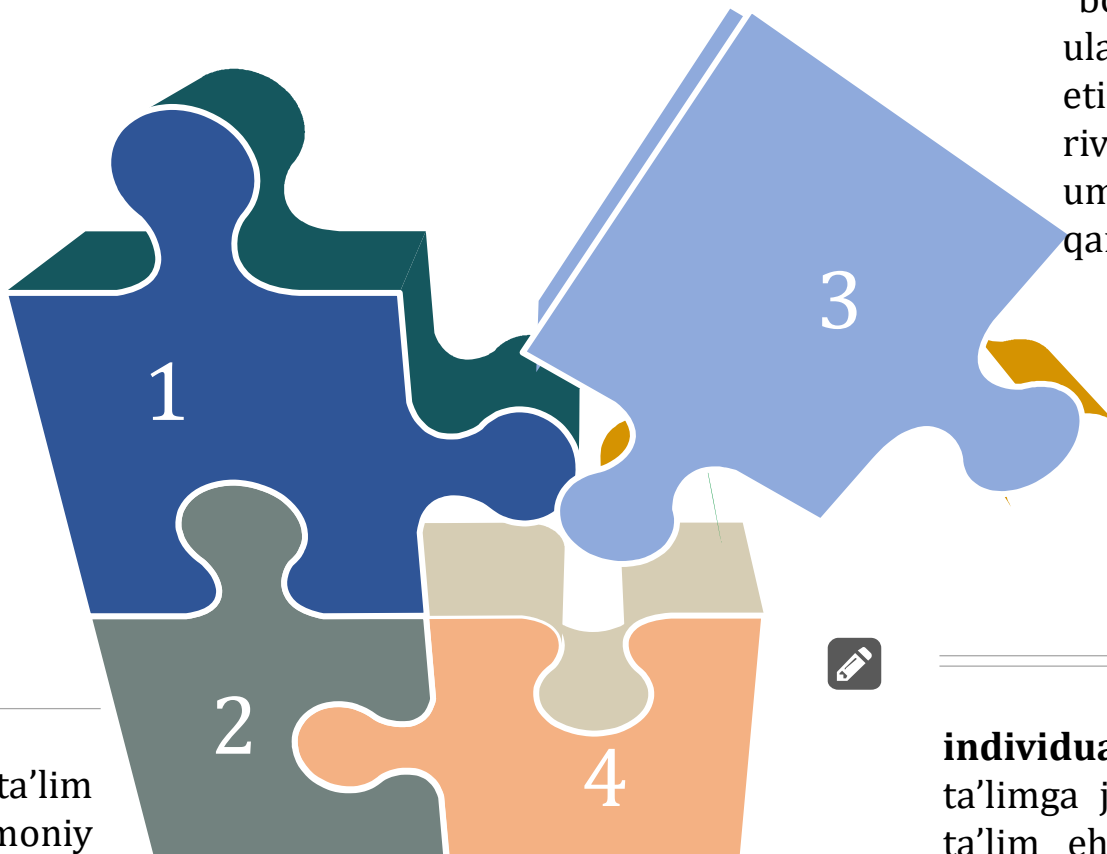
ASOSIY TUSHUNCHALAR:

inklyuziv ta'lim va tarbiya - bolalarning alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda ta'lim va tarbiya olinishini teng ta'minlovchi jarayon;

inklyuziv guruh - maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan bolalar va rivojlanishida nuqsonlari bo'lmagan bolalarning bir tashkilotda birgalikda o'qishi va tarbiyalanishiga qaratilgan guruhlar;

maktabgacha ta'lim va tarbiya - bolalarga ta'lim va tarbiya berishga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turi;

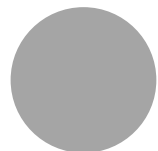
individual ta'lim dasturi - inklyuziv ta'limga jalb qilingan har bir alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning shaxsiy qiziqish-xususiyatidan kelib chiqib, uzoq va qisqa muddatli tuziladigan reja;

ME'YORIY-HUQUQIY HUJJATLAR:

2024-yil 30-sentabrdagi PF 152-sonli farmon

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **"Maktabgacha ta'lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"**

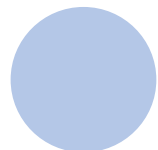
2019-yil 13-maydagi 391-sonli qaror

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining **"Umumiy turdagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim guruhlarini faoliyatini tashkil etish to'g'risida"**

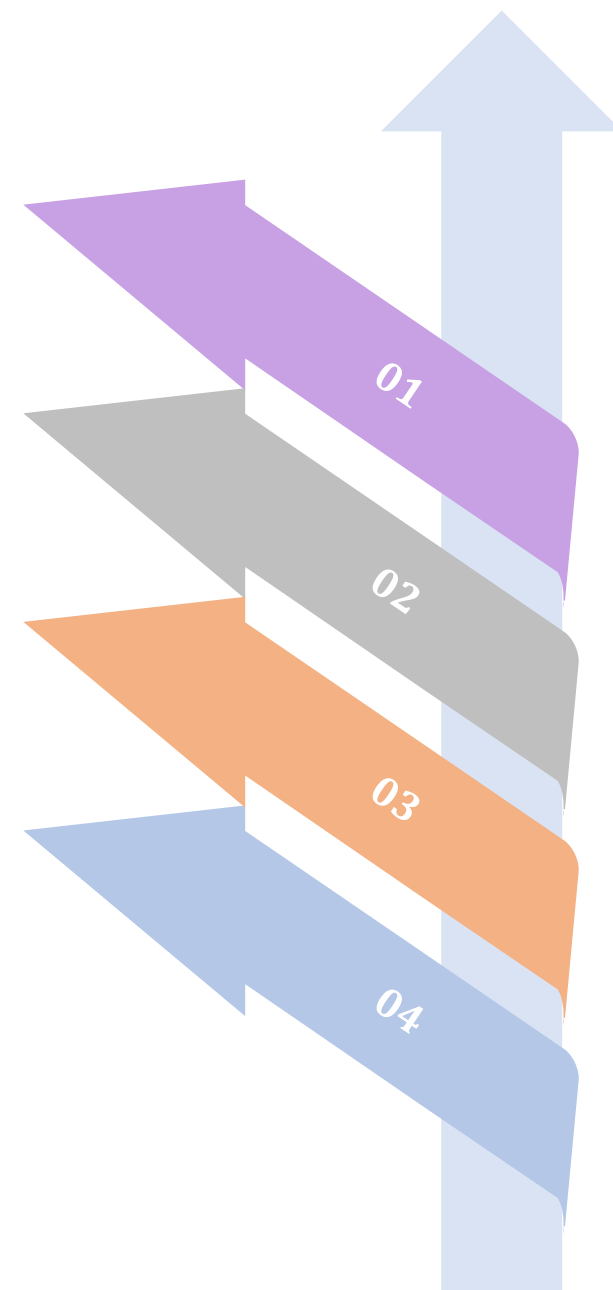
2025-yil 10-dekabrdagi 392-sonli buyruq

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining **"Umumiy turdagi davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'lim guruhlarini faoliyatini tashkil etish to'g'risida"**

2025-yil 29-sentabrdagi 49-Q/Q, 8-qq va 4-q/q-son qaror

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ijtimoiy himoya milliy agentligi, Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi va Ta'limni rivojlantirish respublika ilmiy-metodik markazining **"Inklyuziv ta'lim va boshlang'ich tayanch korreksion sinf faoliyati yo'lga qo'yilgan umumta'lim maktablari hamda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ixtisoslashtirilgan maktablar va maktab-internatlarning hamkorligini yo'lga qo'yish to'g'risida"**

HAMKORLIGINI YO'LGA QO'YISH YUZASIDAN

Ta'lim muassasalari o'rtasida tajriba almashishning maqsadi alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratish, ta'lim muassasalariga tez va oson moslashishini ta'minlash, ular uchun to'siqsiz muloqot muhitini yaratish, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning qiyinchiliklarsiz ijtimoiylashuviga ko'maklashish, inklyuziv ta'lim dasturlarini rivojlantirish va ta'lim muassasalari o'rtasida samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni hamda yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etishdan iborat.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari, xususan inklyuziv ta'lim guruhlar tashkil etilgan davlat va nodavlat, ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan, qo'shma turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasida

Inklyuziv ta'lim guruhlar tashkil etilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari hamda inklyuziv ta'lim yoki boshlang'ich tayanch korreksion sinf tashkil etilgan umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'rtasida

Tajriba almashishda ta'lim muassasalari rahbarlari, pedagog kadrlar, uslubchilar, psixologlar, maxsus pedagoglar (defektologlar) hamda boshqa mutaxassislar ishtirok etadi.

Tajriba almashish davomida ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari pedagog kadrlari inklyuziv ta'lim tashkil etilgan ta'lim muassasalari maxsus pedagoglariga yo'l-yo'riq ko'rsatishi, tajribasi bilan o'rtoqlashishi, maslahatlar berishi, boshlang'ich sinf o'qituvchilarini qo'llab-quvvatlashi, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni boshqa (sog'lom) bolalar bilan birga o'qishiga doir nozik jihatlarni tushuntirishi, ehtiyojdan kelib chiqib kerakli ta'lim yondashuvlarini qo'llashga yo'naltirishi, amaliy ish tajribasi bilan o'rtoqlashishi lozim.

STATISTIK MA'LUMOTLAR:

Bugungi kunda O'zbekistonda **7,104 ta** maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyat yuritadi.

Ulardan **5,604 tasi (79 %)** - davlat, **63 tasi** - idoraviy va **1,437 tasi (21 %)** - nodavlat tashkilotlardir.

Inklyuziv guruhlar tashkil etilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari **236 ta**;

Inklyuziv guruhlar **462 ta**;

Qamrab olingan alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar **234 nafar**.

2021/2022-o'quv yilida:

31 ta umumta'lim maktabi;
alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar 87 nafar
(55 nafar o'g'il, 32 nafar qiz);
46 ta inklyuziv ta'lim sinfi;
4 ta boshlang'ich tayanch korreksion sinflar;
35 (19 nafar o'g'il, 16 nafar qiz) nafar bir xil
tashxisli alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar.

2022/2023-o'quv yilida:

195 ta umumta'lim maktabi;
504 nafar alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar.

2023/2024-o'quv yilida:

415 ta umumta'lim maktabi;
736 nafar alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar.

2024/2025-o'quv yilida:

947 ta umumta'lim maktabi;
1401 ta inklyuziv ta'lim sinfi;
1948 nafar alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan
bolalar.

2025/2026-o'quv yilida:

1708 ta umumta'lim maktabi;
3710 nafar alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan
bolalar.

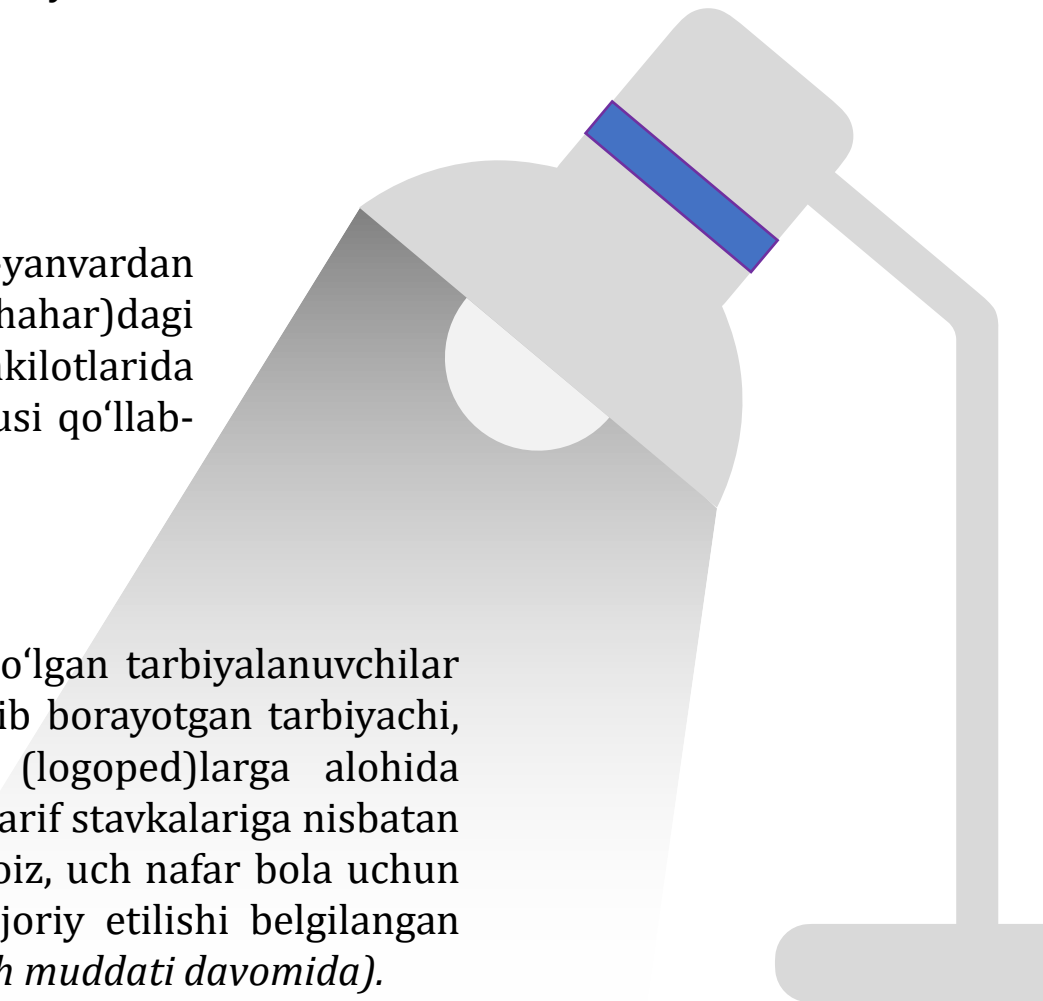
O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **“Maktabgacha ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish bo’yicha qo’shimcha chora-tadbirlar to’g’risida”** 2024-yil 30-sentabrdagi PF 152-sonli farmoniga muvofiq:

→ Maktabgacha va maktab ta’lim vazirligining 2025-yil 1-yanvardan boshlab tajriba-sinov tariqasida har bir tuman (shahar)dagi bittadan umumiy turdagi davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida inklyuziv ta’lim guruhlarini ochish to’g’risidagi tashabbusi qo’llab-quvvatlanishi;

→ Inklyuziv ta’lim guruhlarida alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan tarbiyalanuvchilar bilan ta’lim-tarbiya va korreksion-pedagogik ishlarni olib borayotgan tarbiyachi, yordamchi-tarbiyachilar hamda o’qituvchi-defektolog (logoped)larga alohida mehnat sharoitlari uchun lavozim maoshlari va bazaviy tarif stavkalariga nisbatan bir nafar bola uchun 10 foiz, ikki nafar bola uchun 20 foiz, uch nafar bola uchun esa 30 foiz miqdorida qo’shimcha haq to’lash tartibi joriy etilishi belgilangan (*Psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosasi amal qilish muddati davomida*).

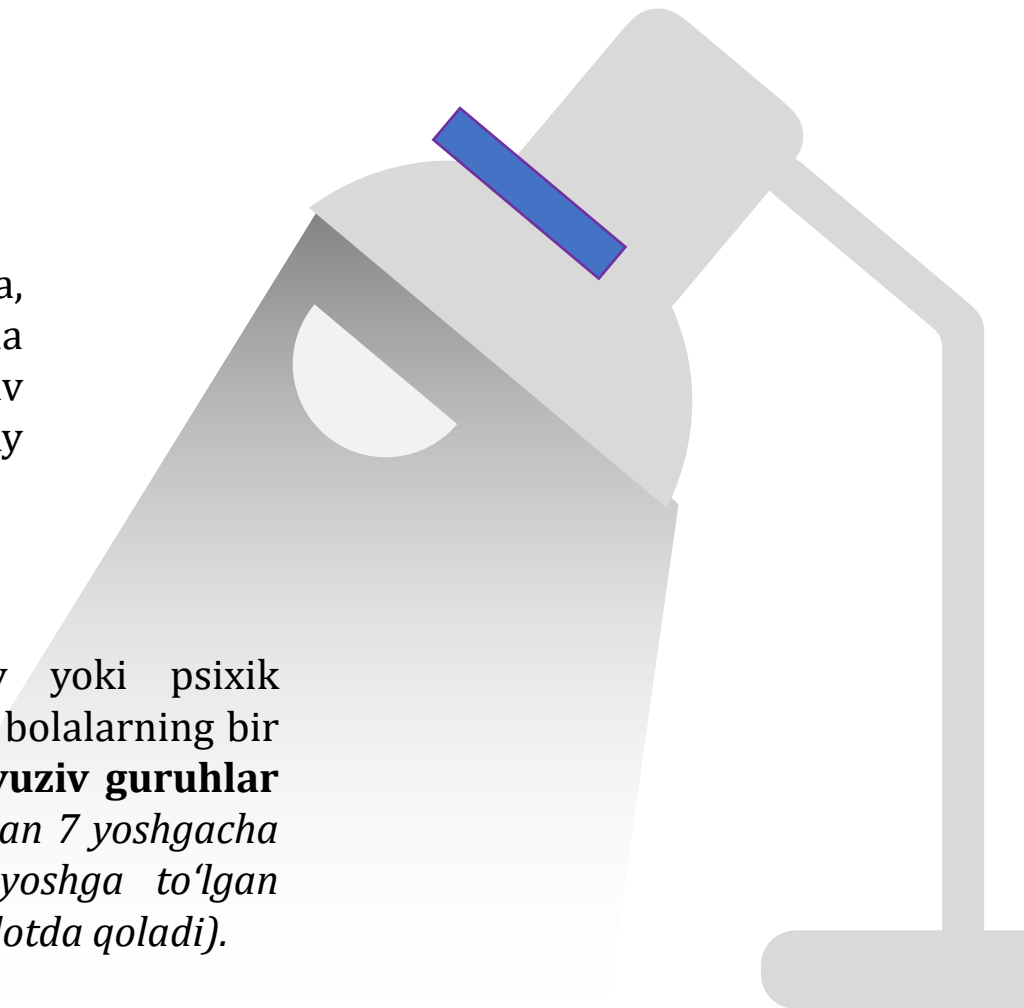
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining
“**Maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatini yanada
takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida**”
2019-yil 13-maydagi 391-sonli qaroriga muvofiq:

→
Maktabgacha ta’lim tashkiloti vazifalari hisobiga bolalarga, shu jumladan, o’ziga xos ehtiyojlari bor bolalarga yakka tartibda ta’lim dasturlaridan foydalanish, shuningdek, o’z vaqtida inklyuziv maktabgacha ta’lim va tarbiya olish imkonini beradigan qulay muhit yaratish;

→
Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo’lgan bolalar va rivojlanishida nuqsonlari bo’lmagan bolalarning bir tashkilotda birgalikda o’qishi va tarbiyalanishiga qaratilgan **inklyuziv guruhlar tashkil etilish** (*Davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlariga 3 yoshdan 7 yoshgacha bo’lgan bolalar qabul qilinadi. Joriy o’quv yili davomida 7 yoshga to’lgan tarbiyalanuvchilar keyingi o’quv yilining boshlanishiga qadar tashkilotda qoladi*).

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotidagi **inklyuziv guruhlarga** qabul qilish hamda ulardan chiqarish psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosasiga ko'ra ota-onalar yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslar roziligi bilan amalga oshiriladi.

Psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosasi tarbiyalanuvchilarni **inklyuziv guruhlarga** qabul qilish uchun asos hisoblanadi.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI GURUHLARINI TO'LDIRISHDA

Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yangidan tashkil etiladigan guruhlar davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari taklifiga ko'ra, tuman (shahar) maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi rahbarining buyrug'iga asosan tashkil etilishi;

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi inklyuziv guruhlar yosh prinsipi bo'yicha to'ldirilishi;

3 yoshdan katta bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan **inklyuziv guruhlar** rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan bolalarning toifasiga qarab to'ldiriladi hamda ko'pi bilan 25 nafar bola, shu jumladan, rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan ko'pi bilan 3 nafar bolani tashkil etishi belgilangan.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA PSIXOLOG FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Maktabgacha ta'lim tashkilotida psixologik xizmatining maqsadi - bolalarning individual imkoniyatlari va xususiyatlariga mos ravishda to'laqonli aqliy, shaxsiy rivojlanishini ta'minlashdan iborat bo'lishi lozim.

Psixologik xizmatning asosiy vazifalari:

har bir bolaning to'laqonli aqliy va shaxsiy rivojlanishiga yordam berish;

MTTda sog'lom psixologik muhit yaratish;

bolalarning hissiy, irodaviy va intellektual rivojlanish xususiyatlarini o'rganish;

bolalar ta'lim-tarbiyasi bo'yicha xulosa va tavsiyalar ishlab chiqish;

bolalarga ta'lim-tarbiya berishda MTT pedagoglari va ota-onalarning psixologik kompetentligini oshirishga ko'maklashish;

bolalarning shaxsiy, aqliy va ijtimoiy rivojlanishini psixologik jihatdan kuzatib borish, ta'lim-tarbiyadagi psixologik nuqsonlarni aniqlash, ularning aqliy rivojlanishida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan har qanday salbiy og'ishlarning oldini olish;

bolalarni MTTning ijtimoiy muhitiga moslasha olmasligi holatlarini korreksiyalash, ularni ijtimoiy rehabilitatsiya qilish bo'yicha tadbirlarni tashkil etish va amalga oshirish;

psixologik, pedagogik, tibbiy va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan boshqa chora-tadbirlarni ko'rish hamda psixologik madaniyatni yuksaltirish ishlari olib borilishi lozim.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA PSIXOLOG VAZIFALARI

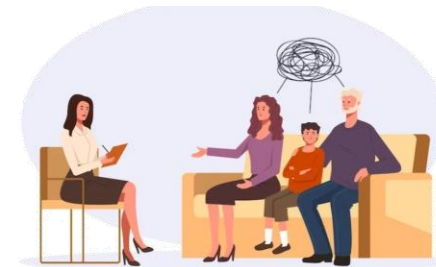
01

Amaliyotchi psixolog normativ hujjatlar bilan tasdiqlangan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etish tartibiga muvofiq ravishda ish olib boradi.

02

Psixolog alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning psixologik holatini, hissiy reaksiyalarini va ijtimoiy moslashuv darajasini inobatga olgan holda kuzatuv va tahlil ishlarini amalga oshiradi.

03

Mazkur jarayon ota-onalar yoki bola o'rnini bosuvchi shaxslar bilan hamkorlikda olib borilishi tavsiya etiladi. Bu orqali bola haqidagi ma'lumotlar yanada to'liq shakllanadi va oilaviy hamkorlik mustahkamlanadi.

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA PSIXOLOG VAZIFALARI

04

Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolani turli o'yin, mashg'ulot va kundalik hayotiy vaziyatlarda kuzatish, shuningdek, ko'rgazmali qurollar, tabiiy predmetlar, rasm va o'yin materiallaridan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

05

Psixolog kuzatuv jarayonida bolaning hissiy holati, muloqot qobiliyati, e'tibor, motivatsiya va moslashuv jarayonini aniqlab boradi hamda bu ma'lumotlar individual ta'lim dasturini tuzishda asos sifatida ishlatiladi.

06

Asosiy g'oya va maqsad maktabgacha ta'lim tashkilotida sog'lom ijtimoiy muhit shakllantirish bo'ladi.

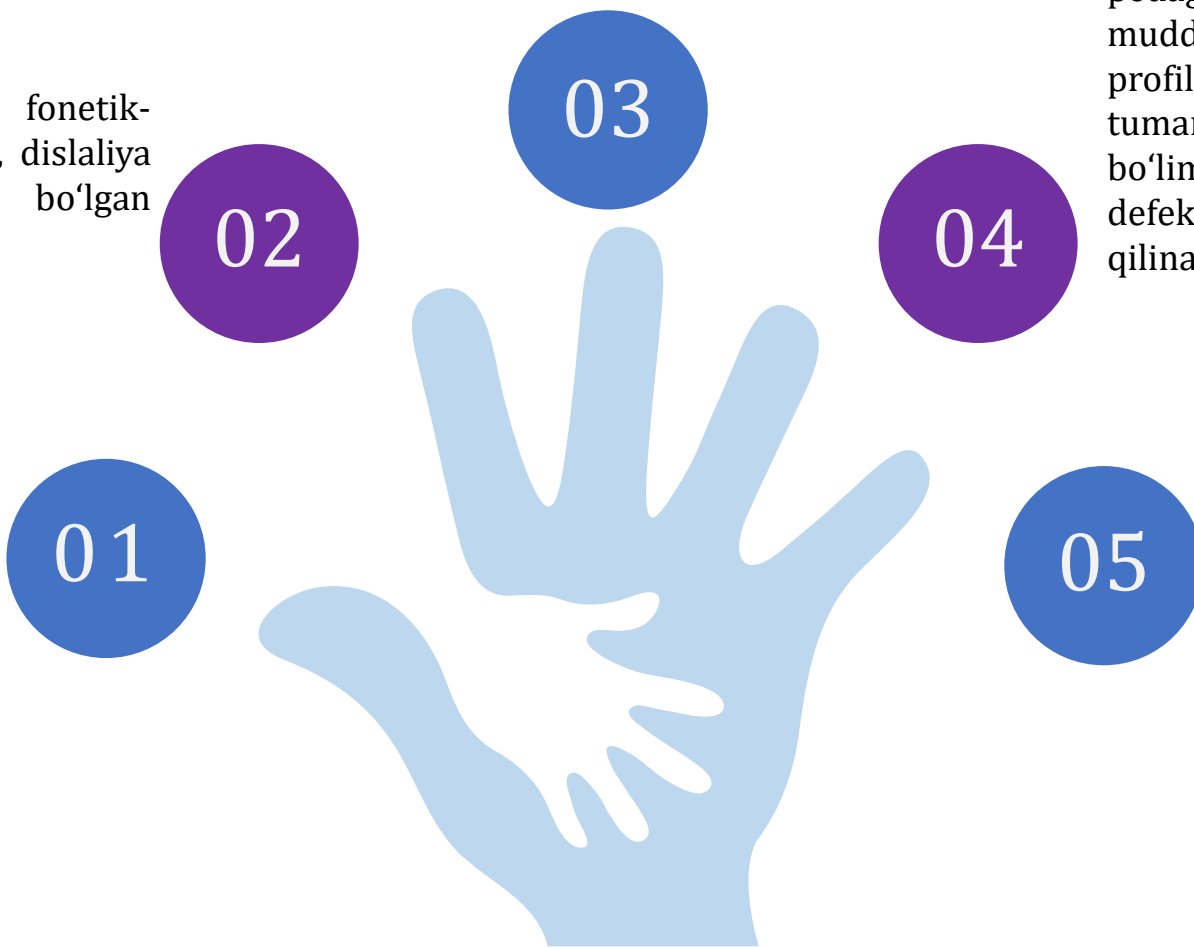
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA DEFEKTOLOG FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Inklyuziv guruhlardagi rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan 3 — 7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar hududiy psixologik-tibbiy-pedagogik komissiya xulosasi asosida defektolog bilan mashg'ulotlarga jalb qilinadi.

Nutqida nuqsonlari bo'lgan 5 - 7 yoshdagi tarbiyalanuvchilar yashash joyi bo'yicha davolash-profilaktika muassasasi logopedining korreksion-pedagogik ishlarni o'tkazish tavsiya qilinayotgan muddat belgilangan holda, ushbu davolash-profilaktika muassasasi muhri bilan tasdiqlangan va tuman (shahar) maktabgacha va maktab ta'limi bo'limi tomonidan ro'yxatga olingan xulosasi asosida defektolog bilan bo'lgan mashg'ulotlariga jalb qilinadi.

5 - 7 yoshdagi nutqning fonetik-fonematik rivojlanmaganligi, dislaliya (oddiy, murakkab) bo'lgan tarbiyalanuvchilar.

3 - 7 yoshdagi **inklyuziv guruhlardagi** rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan tarbiyalanuvchilar;

Defektolog bilan mashg'ulotlarning zaruratini aniqlash uchun tarbiyalanuvchilar rivojlanishi va nutqini dastlabki tekshirish bola maktabgacha ta'lim tashkilotiga qabul qilingan vaqtdan boshlab **2 hafta ichida o'tkaziladi.**

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA INKLYUZIV GURUHLAR

1 Uch yoshgacha bo'lgan bolalar uchun guruhlarda:

ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan ikki yoshdan uch yoshgacha ko'pi bilan uch nafar bola.

2 Uch yoshdan katta bolalar uchun guruhlarda:

ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan (yaxshi ko'ra olmaydigan yoki yaxshi eshita olmaydigan yoki tayanch-harakat apparatida nuqsonlari bo'lgan) ko'pi bilan uch nafar bola;

3 Ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan (ko'rish ambliopiyasiga chalingan, ko'zi g'ilay yoki nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan yoki autizmga chalingan) ko'pi bilan ikki nafar bola;

4 Ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan (ko'rish ambliopiyasiga chalingan, ko'zi g'ilay yoki nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan yoki autizmga chalingan) ko'pi bilan ikki nafar bola;

5 Ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan nutqida og'ir nuqsonlari bo'lgan ko'pi bilan uch nafar bola;

6 Ko'pi bilan yigirma besh nafar bola, shu jumladan ruhiy rivojlanishida kechikayotgan ko'pi bilan uch nafar bola.

QO'SHMA TURDAGI MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA RIVOJLANISHIDA JISMONIY YOKI RUHIY NUQSONLARI BO'LGAN BOLALAR

qulog'i kar bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n nafar bola;

qulog'i yaxshi eshitmaydigan bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

ko'zi ojiz bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n nafar bola;

ko'zi yaxshi ko'rmaydigan bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

tayanch-harakat apparati buzilgan bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n sakkiz nafar bola;

gemiparez, monoparez, plegiya asoratlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n ikki nafar bola;

bolalar serebral falaji sindromi asoratlari bo'lgan bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n nafar bola;

autizmga chalingan uch yoshdan katta bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n nafar bola;

murakkab nuqsonlari (ikki va undan ortiq nuqsoni) bo'lgan bolalar uchun guruhlarda - ko'pi bilan o'n nafar bola.

Qisqa muddatli guruhlar tashkil etish

qisqa muddatli guruhlar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida foydalanilmaydigan xonalar bo'lganda tashkil etilishi;

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qisqa muddatli rivojlantirish, **inklyuziv**, kechki, dam olish va bayram kunidagi guruhlar tashkil qilish;

inklyuziv guruh 2 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun o'ziga xos ehtiyojlari bor bolani jamiyatga moslashtirishni ta'minlash, bolaning qonuniy vakillariga maslahat-metodik ko'maklashish, o'ziga xos ehtiyoji bor bolalarning bunday zaiflikka ega bo'lmagan bolalar bilan birga o'qishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida tashkil etilishi;

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qisqa muddatli guruhlar turiga qarab 7 yoshgacha bo'lgan bolalar qabul qilinishi;

davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi qisqa muddatli guruhlar uchun quyidagi shtat birliklari belgilanadi:

bitta guruh uchun - 0,5 birlik tarbiyachi va 0,5 birlik tarbiyachi yordamchisi;

ikkita guruh uchun - 0,25 birlik tibbiy hamshira va 0,25 birlik musiqa rahbari.

QO'SHMA TURDAGI MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA INKLYUZIV GURUHLAR

Qo'shma turdagi maktabgacha ta'lim tashkiloti rivojlanishida jismoniy yoki ruhiy nuqsonlari bo'lgan bolalarning va rivojlanishida nuqsonlari bo'lmagan bolalarning bitta tashkilotda alohida guruhlarda, shuningdek inklyuziv guruhlarda birgalikda o'qishini hamda tarbiyalanishini tashkil etishga qaratilgan maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat ta'lim dasturi amalga oshirilishini ta'minlanadi.

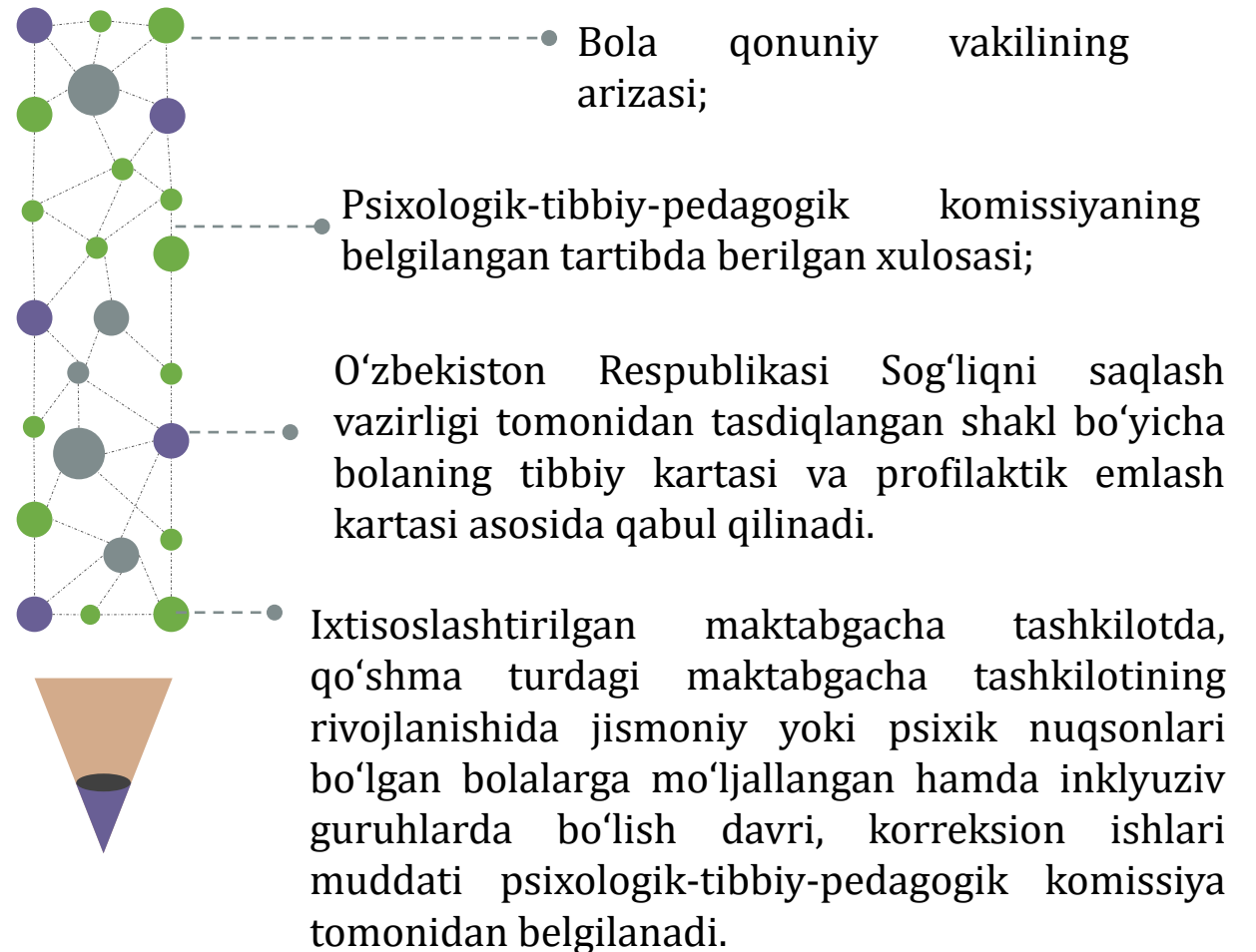
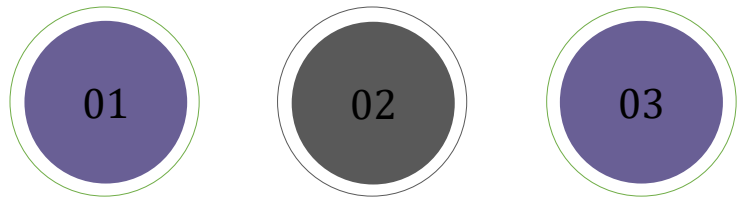

kamida **3 ta** inklyuziv guruh;

qo'shma tipdagi maktabgacha tashkilotlardagi inklyuziv guruhlar uchun mo'ljallangan guruhlarini umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotlariga qo'yiladigan talablarga muvofiq, rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan bolalarga mo'ljallangan guruhlarini ixtisoslashtirilgan maktabgacha tashkilotlarga qo'yiladigan talablarga muvofiq bolalar bilan to'ldirishi shart.

Qo'shma turdagi maktabgacha tashkilotlarda inklyuziv guruhlar yoshi bo'yicha to'ldiriladi.

Rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan bolalarga mo'ljallangan guruhlarga, shuningdek qo'shma turdagi maktabgacha tashkilotning inklyuziv guruhlariga rivojlanishida jismoniy yoki psixik nuqsonlari bo'lgan bolalar quyidagilar asosida qabul qilinadi:

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH RESPUBLIKA
ILMIY-METODIK MARKAZI

Ishtirokingiz uchun rahmat!